

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Філософський факультет
Кафедра політології

Куречко Ірина Ігорівна

**Методичні рекомендації та матеріали для вивчення
навчальної дисципліни**

«ПРОПАГАНДА І МАНІПУЛЯЦІЯ»

для студентів другого року навчання спеціальності 052 «Політологія»
освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» (денна форма навчання)

Львів
2022–2023 н.р.

Затверджено на засіданні кафедри політології
Протокол № 1 від 26 серпня 2022 року

Схвалено Вченою радою філософського факультету
Протокол № 271/7 від 26 серпня 2022 року

ЗМІСТ

1. Вступ. Опис навчальної дисципліни	3
2. Мета та завдання, компетентності та результати навчальної дисципліни	4
3. Семестровий план і структура навчальної дисципліни	7
4. Основна та додаткова література навчальної дисципліни	8
5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни	9
6. Теми та зміст семінарських/практичних занять навчальної дисципліни. Література	12
7. Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни.....	15
8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів.....	16
9. Розподіл балів, що присвоюється студентам.....	17
10. Контрольні питання для підсумкового контролю (екзамену).....	17

1. Вступ. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>05 «Соціальні та поведінкові науки»</u>	Вибіркова
	Спеціальність <u>052 «Політологія»</u>	
Модулів – 2		<i>Рік підготовки:</i>
Змістових модулів – 2		4-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – немає		<i>Семестр</i>
Загальна кількість годин – 120		7-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студентів – 5,2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: перший (бакалаврський)	26 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>
		26 год.
		<i>Лабораторні</i>
		0 год.
		<i>Самостійна робота</i>
		68 год.
		<i>Індивідуальні завдання: 0 год.</i>
<i>Вид контролю: залік</i>		

2. Мета та завдання, компетентності та результати навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Пропаганда і маніпуляція» – це вибіркова навчальна дисципліна, яка вивчається студентами-бакалаврами четвертого року навчання спеціальності 052 «Політологія». Навчальний курс розрахований на 120 години і вивчається у сьомому семестрі бакалаврату. Дисципліна є важливим елементом у вивченні комунікативних технологій у політиці, зокрема передбачає дослідження основних способів психологічного впливу на маси, що є особливо актуальним в період зростання ролі інформації в сучасному світі. У структурі годин курсу виокремлено такі складові: лекційні заняття – 26 год.; семінарські заняття – 26 год., самостійна робота – 68 год.

Навчальна дисципліна «Пропаганда і маніпуляція» присвячена проблематиці політичної комунікації, зокрема вивченню основних пропагандистських і маніпулятивних прийомів. Курс розроблено таким чином, щоб надати учасникам необхідні знання, обов'язкові для розуміння суті понять пропаганда і маніпуляція, їхніх спільних і відмінних рис, співвідношення з політичною рекламою, агітацією, піаром та ідеологією. У курсі представлено огляд функцій пропаганди, її основних форм, типів та технологій, досліджено методи політичної пропаганди та маніпулювання, а також проаналізовано особливості застосування пропаганди за різних політичних режимів. Дисципліна складається з двох змістовних модулів. В рамках першого передбачається аналіз суті та особливостей пропаганди і маніпуляції, еволюції їх становлення та розвитку (зокрема, вивчення пропагандистських технологій в первісних державах Стародавнього світу, Середньовіччя, специфіки релігійної пропаганди в період Реформації та Контрреформації), вивчення основних теорій політичної пропаганди (класичних теорій Г. Лассуела, У. Ліппмана та Дж. Дьюї, концепції пропаганди Е. Бернейса, Ж. Еллюля, Л. Дуба, а також моделі пропаганди Е. Хермана та Н. Хомського). Перший модуль включатиме дослідження специфіки історичних типів пропаганди. Студентам буде представлено огляд пропаганди Наполеона Бонапарта, британської пропаганди часів I світової війни, Гітлерівської пропаганди, пропаганди в СРСР, американської пропаганди часів Холодної війни, пропаганди в фашистській Італії, особливостей тотальної пропаганди в КНДР, всеохоплюючої деструктивної російської пропаганди, пропаганди в ісламській державі. Другий модуль присвячений вивченню основних пропагандистських та маніпулятивних технологій та способів захисту від них, видів і функцій пропаганди і маніпуляції, основних рис та особливостей використання контрпропаганди, її функцій, типів, методів та основних прийомів. Студенти в рамках цього модуля будуть також ознайомлені зі специфікою пропаганди в сучасній Україні.

Метою вивчення нормативної дисципліни «Пропаганда і маніпуляція» є дати студентам уявлення про суть, особливості, основні теорії і типи політичної пропаганди і маніпуляції, специфіку контрпропаганди, а також сформувані у студентів конкретні знання способів захисту від маніпулятивного і пропагандистського впливів.

Завдання курсу:

- розуміння понятійно-категоріального апарату дослідження політичної пропаганди та маніпуляції;
- вивчення суті політичної пропаганди і маніпуляції, їхнього співвідношення між собою, а також з іншими комунікативними технологіями, такими як агітація, реклама, піар;
- знання еволюції розвитку пропагандистських та маніпулятивних технологій, специфіки застосування пропагандистських технологій на різних етапах розвитку людства;
- аналіз основних теорій пропаганди, її історичних типів;
- розуміння функцій, видів, пропагандистських методів, маніпулятивних технік і способів захисту від їхнього впливу;

- аналіз основних рис та специфіки контрпропаганди, її відмінностей від пропаганди, а також її функцій, типів та методів;
- вивчення особливостей української пропаганди і контрпропаганди (зокрема, під час українсько-російської війни).

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Пропаганда і маніпуляція» студент буде:

знати:

- суть, особливості, основні функції політичної пропаганди та маніпуляції;
- історію розвитку пропагандистських і маніпулятивних прийомів;
- основні теорії пропаганди, їхні ідеї, особливості;
- історичні види політичної пропаганди, їхню специфіку (зокрема, засоби і технології, які використовували, ідеї, які нав'язували людям, основні пропагандисти та об'єкти впливу, а також результати, яких було досягнуто);
- пропагандистські та маніпулятивні технології та способи захисту від їхнього впливу;
- особливості контрпропаганди, її функції, методи і типи;
- специфіку застосування пропаганди і контрпропаганди в сучасній Україні, зокрема в контексті протидії дезінформації в період українсько-російської війни.

вміти:

- застосовувати сучасну методологію аналізу політичної пропаганди і маніпуляцій;
- аналізувати основні пропагандистські та маніпулятивні прийоми і способи протидії їхньому впливу;
- досліджувати історію розвитку пропаганди, її основні теорії та історичні типи;
- розглядати специфіку контрпропаганди, її функцій і прийомів;
- орієнтуватися в особливостях використання пропаганди і маніпуляції, їхніх функціях за різних політичних режимів;
- самостійно оцінювати ефективність використання пропаганди для легітимації політичної влади в Україні.

Крім того, в результаті успішного проходження навчальної дисципліни «Пропаганда і маніпуляція» студент набуде:

Спеціальні (фахові) компетентності:

- здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах;
- здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування;
- здатність аналізувати принципи здійснення політичної комунікації, її види та форми та застосувати на практиці комунікативні технології в політичній сфері.

Програмні результати навчання після вивчення навчальної дисципліни «Пропаганда і маніпуляція»:

- вміти критично мислити у сфері професійної діяльності;
- вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.;
- формувати успішні комунікаційні стратегії, використовувати знання про міжіндивідуальну, групову та міжінституційну комунікацію для вирішення політичних конфліктів.

3. Семестровий план і структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
л.		п./с.	лаб.	інд.	ср.	
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1						
Тема 1. Пропаганда і маніпуляція як засоби політичної комунікації, їхнє місце у системі комунікативних технологій	9	2	2	-	-	5
Тема 2. Історія розвитку інституту політичної пропаганди	9	2	2	-	-	5
Тема 3. Теорії політичної пропаганди (Ч.1)	9	2	2	-	-	5
Тема 4. Теорії політичної пропаганди (Ч.2)	9	2	2	-	-	5
Тема 5. Історичні різновиди пропаганди. Ч.1.	10	2	2	-	-	6
Тема 6. Історичні різновиди пропаганди. Ч.2.	9	2	2	-	-	5
Разом – Змістовний модуль 1	55	12	12	-	-	31
Змістовий модуль 2						
Тема 7. Особливості та технології політичної пропаганди і маніпулювання	10	2	2	-	-	6
Тема 8. Маніпуляції на телебаченні	9	2	2	-	-	5
Тема 9. Психологія політичної пропаганди та маніпулювання	10	2	2	-	-	6
Тема 10. Контрпропаганда	9	2	2	-	-	5
Тема 11. Політична пропаганда в сучасній Україні	9	2	2	-	-	5
Тема 12. Російська пропаганда на сучасному етапі	9	2	2	-	-	5
Тема 13. Маніпуляції в медіапросторі	9	2	2	-	-	5
Разом – Змістовний модуль 2	65	14	14	-	-	37
РАЗОМ	120	26	26	-	-	68

4. Основна та додаткова література навчальної дисципліни

Основна література:

1. Андрущенко Т.В. Політичні маніпуляції у технологіях тоталітарної пропаганди і сучасність. *Гілея*. 2014. Вип. 80. С.325–328
2. Герасименко О. Основні особливості позитивістського, психоаналітичного і соціологічного підходів до визначення поняття “політична пропаганда”. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2022. Том 25. №3. С. 88– 92.
3. Єфтені Н.М. Політичне маніпулювання: особливості застосування. *Актуальні проблеми політики*. 2015. Вип. 56. С. 234–241
4. Шевчук О.В. Політична маніпуляція: поняття, концепції, механізм реалізації. *Актуальні проблеми політики*. 2021. Вип. 68. С. 83–89
5. Bienvenue Emily. Computational propaganda: political parties, politicians, and political manipulation on social media. 2020. *International Affairs* 96(2). pp. 525–527

Додаткова література:

1. Вітюк Н. Особливості дискурсу політичної пропаганди в умовах інформаційно-психологічної війни. *Збірник наукових праць: психологія*. 2019. Вип. 24. С. 29–38
2. Гойман О.О. Маніпулювання масовою свідомістю в умовах сучасної гібридної війни. *Грані*. 2015. №1 (117). С. 50–56
3. Дяченко О.В. Особливості мовно-маніпулятивного впливу за різних типів політичного режиму. *Актуальні проблеми політики*. 2016. Вип. 58. С. 29–40
4. Єфтені Н.М. Технології політичного маніпулювання. *Актуальні проблеми політики*. 2018. Вип. 61. С. 208–214
5. Кеворкян К. Пропаганда як політична комунікація. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2012. № 8. С. 73–77
6. Павлов Д.М. Суб’єкти політичної пропаганди. *Грані*. 2018. Том 21. №3. С. 90–95
7. Полторак В.А., Стадник А.Г. Пропаганда та її місце в процесі ведення інформаційних війн. Основні форми пропагандистського впливу: пряма пропаганда, джінса, пабліситі, пропаганда 2.0. *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*. 2020. №3 (1). С. 126–138
8. Сніжко А. С. Характеристики ефективності тоталітарної пропаганди. *Політологічний вісник*. 2010. № 46. С. 250–256
9. Стадник А.Г. Використання пропаганди в процесі інформаційних війн: її сутність, механізми і технології впливу на громадську думку. *Грані*. 2020. Том 20. Вип. 5(145). С. 10–15
10. Шевців М. Б., Гончарук К. А. Пропаганда як соціально-правове явище: проблеми розуміння. *Актуальні проблеми історико-правової та міжнародно-правової науки. Південноукраїнський часопис*. Випуск 1. 2019. С. 119–122.

Інтернет-джерела:

1. Денисюк Ж.З. Пропаганда та контрпропаганда в контексті стратегій державної інформаційної політики. Режим доступу до ресурсу: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/2_2021/10.pdf
2. Павлов Д.М. Теорія політичної пропаганди Г. Лассуела. Режим доступу до ресурсу: <https://www.politologia-rdgu.rv.ua/images/pan13/40.pdf>
3. Тарасов С.Ю. Політична маніпуляція як феномен у політичному аспекті. Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npmaur_2013_4_15.
4. Житнікова Т.О. Особливості політичного маніпулювання в Україні. Режим доступу до ресурсу: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP/article/view/189/189>
5. Jowett G. Propaganda and Persuasion. Режим доступу до ресурсу: <http://hiddenhistorycenter.org/wp-content/uploads/2016/10/PropagandaPersuasion2012.pdf>.

5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Тема 1. Пропаганда і маніпуляція як засоби політичної комунікації, їхнє місце у системі комунікативних технологій

Політична пропаганда: суть та детермінанти. Пропаганда і маніпуляція як різновиди психологічного впливу: співвідношення понять. Політична пропаганда і агітація. Пропаганда і реклама: спільне та відмінне. Переконавання і піар, їх взаємозв'язок з пропагандою і маніпулюванням.

Основні поняття: пропаганда, маніпуляція, реклама, агітація, переконання, піар, політична комунікація, психологічний вплив, маси, дезінформація, суспільство, ідеї, громадська думка.

Тема 2. Історія розвитку інституту політичної пропаганди

Політична пропаганда і маніпуляції в Античній Греції. Застосування пропагандистських і маніпулятивних технологій в період Стародавнього Риму. Пропаганда і маніпуляції в епоху Середньовіччя. Хрестові походи. Роль пропаганди у період Реформації та Контрреформації.

Основні поняття: конгрегація віри, поширення, ідеї, символізація, технології, монети, релігія, пам'ятки, пропаганда, маніпуляція, вплив, скульптури, промова, психологічні прийоми.

Тема 3. Теорії політичної пропаганди (Ч.1)

Теорія «магічної кулі»: суть та особливості. Г. Лассуел – засновник сучасної теорії пропаганди. Політична пропаганда у працях У. Ліппмана. Концепція пропаганди Дж. Дьюї

Основні поняття: стереотип, міфи, освіта, пропагандистські технологія, маніпулювання свідомістю, військова пропаганда, маси, реакція, інстинкт, контроль, громадська думка, символи.

Тема 4. Теорії політичної пропаганди (Ч.2)

Е. Бернейс і його теорія пропаганди. Модель пропаганди Е. Хермана та Н. Хомського. Пропаганда у дослідженнях Ж. Еллюля. Теорія пропаганди Л. Дуба

Основні поняття: тотальна пропаганда, реакція, комунікація, міфи, громадськість, ЗМІ, фільтри, інформація, критика, ідеологія, маніпуляція, реклама, апатія, натовп, переконання.

Тема 5. Історичні різновиди пропаганди. Ч.1.

Пропаганда в первісних державах Стародавнього світу. Пропаганда Наполеона Бонапарта. Британська пропаганда часів I світової війни. Гітлерівська пропаганда. Пропагандистська держава СРСР. Американська пропаганда часів Холодної війни.

Основні поняття: військова пропаганда, маніпулятивні технології, культ особи, інтерес, масові заходи, промови, імідж, влада, нетерпимість, демонізація ворога, правитель, армія.

Тема 6. Історичні різновиди пропаганди. Ч.2.

Американська пропаганда часів Холодної війни. Пропаганда в фашистській Італії. КНДР: особливості тотальної пропаганди. Пропаганда в ісламській державі.

Основні поняття: пропаганда, вождизм, держава, релігія, возвеличення, маніпуляція свідомістю, маси, вплив, тероризм, кінематограф, плакати, ворог, дезінформація, критика, інформаційний простір.

Змістовий модуль 2

Тема 7. Особливості та технології політичної пропаганди і маніпулювання.

Особливості політичної пропаганди за різних політичних режимів, її функції. Типи пропаганди і маніпулювання. Пропагандистські і маніпулятивні технології: суть та специфіка. Методи політичної пропаганди і маніпулювання.

Основні поняття: демократія, пропаганда, маніпулятивний вплив, тоталітаризм, технології, спростування, інформаційне середовище, повідомлення, реципієнт, імпульс, зміни, правда.

Тема 8. Маніпуляції на телебаченні.

Маніпулятивні можливості ЗМІ. «Індикатори» маніпуляцій. Застосування маніпулятивних технологій в телевізійних новинах. Журналістська етика в контексті боротьби з маніпулюванням.

Основні поняття: ток-шоу, пропаганда, маніпуляція, ЗМІ, політична комунікація, новини, рейтинг, фейк, громадськість, вплив, протидія, інформація, журналістська етика, свідомість.

Тема 9. Психологія політичної пропаганди та маніпулювання.

Психологічний аналіз усної пропаганди. Маніпуляція в гаслах і слоганах політиків. Мова пропаганди у спектрі сучасної лінгвістики. Психологічний аналіз наочної пропаганди (плакати і карикатури як засоби ідеологічної боротьби).

Основні поняття: психологічні прийоми, стереотипи, установки, боротьба, захист, психологічна стійкість, гасла, плакати, карикатури, промови, маси, інформаційне середовище, вплив.

Тема 10. Контрпропаганда.

Основні риси та особливості застосування контрпропаганди, її відмінності від пропаганди. Функції контрпропаганди. Типи контрпропаганди. Методи та основні прийоми контрпропаганди.

Основні поняття: контрпропаганда, захист, маніпулятивні прийоми, спростування, підтвердження, медіапростір, фейк, чорний піар, пропагандистські технології, опір, громадська думка.

Тема 11. Політична пропаганда в сучасній Україні.

Нормативно-правова та інституційна основа пропаганди в Україні. Канали пропаганди у ЗМІ. Маніпулятивні прийоми під час виборів в Україні. Основні пропагандистські та маніпулятивні прийоми політичних партій в Україні. Заходи протидії російській інформаційній агресії.

Основні поняття: закон, маніпулятивні прийоми, пропагандистські технології, електоральний процес, інформаційне середовище, регулювання, політичні партії, протидія, ЗМІ, українсько-російська війна.

Тема 12. Російська пропаганда на сучасному етапі.

Особливості і основні ідеї російської пропаганди. Російські пропагандисти і канали поширення політичної брехні. Заходи протидії російській інформаційній агресії.

Основні поняття: деструктивна пропаганда, війна, політична брехня, маніпулювання свідомістю, загроза, нетерпимість, фейк, телебачення, контрпропаганда, захист, спростування інформації.

Тема 13. Маніпуляції в медіапросторі.

Основні маніпулятивні прийоми в соціальних мережах. Роль «ботів» у формуванні і поширенні маніпулятивних повідомлень. Фейки, їх специфіка, структура та способи боротьби з ними.

Основні поняття: пропаганда, медіапростір, фейк, соціальні мережі, маніпулятивні технології, дезінформація, обман, кіберзлочинність, аудиторія, вплив, повідомлення, пост, поширення інформації.

6. Теми та зміст семінарських/практичних занять навчальної дисципліни. Література

Змістовий модуль 1

Тема 1. Пропаганда і маніпуляція як засоби політичної комунікації, їхнє місце у системі комунікативних технологій

1. Політична пропаганда: суть та детермінанти.
2. Пропаганда і маніпуляція як різновиди психологічного впливу: співвідношення понять.
3. Політична пропаганда і агітація.
4. Пропаганда і реклама: спільне та відмінне.
5. Переконавання і піар, їх взаємозв'язок з пропагандою і маніпулюванням.

Основні поняття: пропаганда, маніпуляція, реклама, агітація, переконання, піар, політична комунікація, психологічний вплив, маси, дезінформація, суспільство, ідеї, громадська думка.

Література:

1. Герасименко О. Основні особливості позитивістського, психоаналітичного і соціологічного підходів до визначення поняття “політична пропаганда”. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2022. Том 25. №3. С. 88–92.
2. Єфтєні Н.М. Політичне маніпулювання: особливості застосування. *Актуальні проблеми політики*. 2015. Вип. 56. С. 234–241
3. Тарасов С.Ю. Політична маніпуляція як феномен у політичному аспекті. Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npmaup_2013_4_15.
4. Шевчук О.В. Політична маніпуляція: поняття, концепції, механізм реалізації. *Актуальні проблеми політики*. 2021. Вип. 68. С. 83–89

Тема 2. Історія розвитку інституту політичної пропаганди (2 год.)

1. Політична пропаганда і маніпуляції в Античній Греції.
2. Застосування пропагандистських і маніпулятивних технологій в період Стародавнього Риму.
3. Пропаганда і маніпуляції в епоху Середньовіччя. Хрестові походи.
4. Роль пропаганди у період Реформації та Контрреформації.

Основні поняття: конгрегація віри, поширення, ідеї, символізація, технології, монети, релігія, пам'ятки, пропаганда, маніпуляція, вплив, скульптури, промова, психологічні прийоми.

Література:

1. Кеворкян К. Пропаганда як політична комунікація. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2012. № 8. С. 73–77
2. Шевців М. Б., Гончарук К. А. Пропаганда як соціально-правове явище: проблеми розуміння. *Актуальні проблеми історико-правової та міжнародно-правової науки. Південноукраїнський часопис*. Випуск 1. 2019. С. 119–122.
3. Jowett G. Propaganda and Persuasion. Режим доступу до ресурсу: <http://hiddenhistorycenter.org/wp-content/uploads/2016/10/PropagandaPersuasion2012.pdf>

Тема 3. Теорії політичної пропаганди (Ч.1) (2 год.)

1. Теорія «магічної кулі»: суть та особливості.

2. Г. Лассуел – засновник сучасної теорії пропаганди.
3. Політична пропаганда у працях У. Ліппмана.
4. Концепція пропаганди Дж. Дьюї

Основні поняття: стереотип, міфи, освіта, пропагандистські технологія, маніпулювання свідомістю, військова пропаганда, маси, реакція, інстинкт, контроль, громадська думка, символи.

Література:

1. Павлов Д.М. Теорія політичної пропаганди Г. Лассуела. Режим доступу до ресурсу: <https://www.politologia-rdgu.rv.ua/images/pan13/40.pdf>
2. Шевців М. Б., Гончарук К. А. Пропаганда як соціально-правове явище: проблеми розуміння. *Актуальні проблеми історико-правової та міжнародно-правової науки. Південноукраїнський часопис*. Випуск 1. 2019. С. 119–122.
3. Bienvenue Emily. Computational propaganda: political parties, politicians, and political manipulation on social media. 2020. *International Affairs* 96(2). pp. 525–527

Тема 4. Теорії політичної пропаганди (Ч.2) (2 год.)

1. Е. Бернейс і його теорія пропаганди.
2. Модель пропаганди Е. Хермана та Н. Хомського.
3. Пропаганда у дослідженнях Ж. Еллюля.
4. Теорія пропаганди Л. Дуба

Основні поняття: тотальна пропаганда, реакція, комунікація, міфи, громадськість, ЗМІ, фільтри, інформація, критика, ідеологія, маніпуляція, реклама, апатія, натовп, переконання.

Література:

1. Герасименко О. Основні особливості позитивістського, психоаналітичного і соціологічного підходів до визначення поняття “політична пропаганда”. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2022. Том 25. №3. С. 88–92.
2. Павлов Д.М. Суб’єкти політичної пропаганди. *Грані*. 2018. Том 21. №3. С. 90–95
3. Bienvenue Emily. Computational propaganda: political parties, politicians, and political manipulation on social media. 2020. *International Affairs* 96(2). pp. 525–527

Тема 5. Історичні різновиди пропаганди. Ч.1. (2 год.)

1. Пропаганда в первісних державах Стародавнього світу.
2. Пропаганда Наполеона Бонапарта.
3. Британська пропаганда часів I світової війни.
4. Гітлерівська пропаганда.
5. Пропагандистська держава СРСР.
6. Американська пропаганда часів Холодної війни.

Основні поняття: військова пропаганда, маніпулятивні технології, культ особи, інтерес, масові заходи, промови, імідж, влада, нетерпимість, демонізація ворога, правитель, армія.

Література:

1. Андрущенко Т.В. Політичні маніпуляції у технологіях тоталітарної пропаганди і сучасність. *Гілея*. 2014. Вип. 80. С.325–328
2. Кеворкян К. Пропаганда як політична комунікація. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2012. № 8. С. 73–77

3. Jowett G. Propaganda and Persuasion. Режим доступу до ресурсу: <http://hiddenhistorycenter.org/wp-content/uploads/2016/10/PropagandaPersuasion2012.pdf>

Тема 6. Історичні різновиди пропаганди. Ч.2. (2 год.)

1. Американська пропаганда часів Холодної війни.
2. Пропаганда в фашистській Італії.
3. КНДР: особливості тотальної пропаганди.
4. Пропаганда в ісламській державі.

Основні поняття: пропаганда, вождизм, держава, релігія, возвеличення, маніпуляція свідомістю, маси, вплив, тероризм, кінематограф, плакати, ворог, дезінформація, критика, інформаційний простір.

Література:

1. Сніжко А. С. Характеристики ефективності тоталітарної пропаганди. *Політологічний вісник*. 2010. № 46. С. 250–256
2. Bienvenue Emily. Computational propaganda: political parties, politicians, and political manipulation on social media. 2020. *International Affairs* 96(2). pp. 525–527
3. Jowett G. Propaganda and Persuasion. Режим доступу до ресурсу: <http://hiddenhistorycenter.org/wp-content/uploads/2016/10/PropagandaPersuasion2012.pdf>

Змістовий модуль 2

Тема 7. Особливості та технології політичної пропаганди і маніпулювання (2 год.)

1. Особливості політичної пропаганди за різних політичних режимів, її функції.
2. Типи пропаганди і маніпулювання.
3. Пропагандистські і маніпулятивні технології: суть та специфіка.
4. Методи політичної пропаганди і маніпулювання.

Основні поняття: демократія, пропаганда, маніпулятивний вплив, тоталітаризм, технології, спростування, інформаційне середовище, повідомлення, реципієнт, імпульс, зміни, правда.

Література:

1. Єфтені Н.М. Технології політичного маніпулювання. *Актуальні проблеми політики*. 2018. Вип. 61. С. 208–214
2. Кеворкян К. Пропаганда як політична комунікація. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2012. № 8. С. 73–77
3. Павлом Д.М. Суб'єкти політичної пропаганди. *Грані*. 2018. Том 21. №3. С. 90–95
4. Шевців М. Б., Гончарук К. А. Пропаганда як соціально-правове явище: проблеми розуміння. *Актуальні проблеми історико-правової та міжнародно-правової науки. Південноукраїнський часопис*. Випуск 1. 2019. С. 119–122.

Тема 8. Маніпуляції на телебаченні (2 год.)

1. Маніпулятивні можливості ЗМІ.
2. «Індикатори» маніпуляцій.
3. Застосування маніпулятивних технологій в телевізійних новинах.
4. Журналістська етика в контексті боротьби з маніпулюванням.

Основні поняття: ток-шоу, пропаганда, маніпуляція, ЗМІ, політична комунікація, новини, рейтинг, фейк, громадськість, вплив, протидія, інформація, журналістська етика, свідомість.

Література:

1. Гойман О.О. Маніпулювання масовою свідомістю в умовах сучасної гібридної війни. *Грані*. 2015. №1 (117). С. 50–56
2. Тарасов С.Ю. Політична маніпуляція як феномен у політичному аспекті. Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npmaup_2013_4_15.
3. Шевчук О.В. Політична маніпуляція: поняття, концепції, механізм реалізації. *Актуальні проблеми політики*. 2021. Вип. 68. С. 83–89

Тема 9. Психологія політичної пропаганди та маніпулювання (2 год.)

1. Психологічний аналіз усної пропаганди.
2. Маніпуляція в гаслах і слоганах політиків.
3. Мова пропаганди у спектрі сучасної лінгвістики.
4. Психологічний аналіз наочної пропаганди (плакати і карикатури як засоби ідеологічної боротьби).

Основні поняття: психологічні прийоми, стереотипи, установки, боротьба, захист, психологічна стійкість, гасла, плакати, карикатури, промови, маси, інформаційне середовище, вплив.

Література:

1. Дяченко О.В. Особливості мовно-маніпулятивного впливу за різних типів політичного режиму. *Актуальні проблеми політики*. 2016. Вип. 58. С. 29–40
2. Полторак В.А., Стадник А.Г. Пропаганда та її місце в процесі ведення інформаційних війн. Основні форми пропагандистського впливу: пряма пропаганда, джінса, пабліситі, пропаганда 2.0. *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*. 2020. №3 (1). С. 126–138
3. Стадник А.Г. Використання пропаганди в процесі інформаційних війн: її сутність, механізми і технології впливу на громадську думку. *Грані*. 2020. Том 20. Вип. 5(145). С. 10–15

Тема 10. Контрпропаганда (2 год.)

1. Основні риси та особливості застосування контрпропаганди, її відмінності від пропаганди.
2. Функції контрпропаганди.
3. Типи контрпропаганди.
4. Методи та основні прийоми контрпропаганди.

Основні поняття: контрпропаганда, захист, маніпулятивні прийоми, спростування, підтвердження, медіапростір, фейк, чорний піар, пропагандистські технології, опір, громадська думка.

Література:

1. Вітюк Н. Особливості дискурсу політичної пропаганди в умовах інформаційно-психологічної війни. *Збірник наукових праць: психологія*. 2019. Вип. 24. С. 29–38
2. Денисюк Ж.З. Пропаганда та контрпропаганда в контексті стратегій державної інформаційної політики. Режим доступу до ресурсу: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/2_2021/10.pdf
3. Bienvenue Emily. Computational propaganda: political parties, politicians, and political manipulation on social media. 2020. *International Affairs* 96(2). pp. 525–527

Тема 11. Політична пропаганда в сучасній Україні (2 год.)

1. Нормативно-правова та інституційна основа пропаганди в Україні.
2. Канали пропаганди у ЗМІ.
3. Маніпулятивні прийоми під час виборів в Україні.
4. Основні пропагандистські та маніпулятивні прийоми політичних партій в Україні.
5. Заходи протидії російській інформаційній агресії.

Основні поняття: закон, маніпулятивні прийоми, пропагандистські технології, електоральний процес, інформаційне середовище, регулювання, політичні партії, протидія, ЗМІ, українсько-російська війна.

Література:

1. Житнікова Т.О. Особливості політичного маніпулювання в Україні. Режим доступу до ресурсу: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP/article/view/189/189>
2. Сніжко А. С. Характеристики ефективності тоталітарної пропаганди. *Політологічний вісник*. 2010. № 46. С. 250–256
3. Стадник А.Г. Використання пропаганди в процесі інформаційних війн: її сутність, механізми і технології впливу на громадську думку. *Грані*. 2020. Том 20. Вип. 5(145). С. 10–15

Тема 12. Російська пропаганда на сучасному етапі (2 год.)

1. Особливості і основні ідеї російської пропаганди.
2. Російські пропагандисти і канали поширення політичної брехні.
3. Заходи протидії російській інформаційній агресії.

Основні поняття: деструктивна пропаганда, війна, політична брехня, маніпулювання свідомістю, загроза, нетерпимість, фейк, телебачення, контрпропаганда, захист, спростування інформації.

Література:

1. Вітюк Н. Особливості дискурсу політичної пропаганди в умовах інформаційно-психологічної війни. *Збірник наукових праць: психологія*. 2019. Вип. 24. С. 29–38
2. Гойман О.О. Маніпулювання масовою свідомістю в умовах сучасної гібридної війни. *Грані*. 2015. №1 (117). С. 50–56
3. Полторак В.А., Стадник А.Г. Пропаганда та її місце в процесі ведення інформаційних війн. Основні форми пропагандистського впливу: пряма пропаганда, джінса, пабліситі, пропаганда 2.0. *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*. 2020. №3 (1). С. 126–138

Тема 13. Маніпуляції в медіапросторі (2 год.)

1. Основні маніпулятивні прийоми в соціальних мережах.
2. Роль «ботів» у формуванні і поширенні маніпулятивних повідомлень.
3. Фейки, їх специфіка, структура та способи боротьби з ними.

Основні поняття: пропаганда, медіапростір, фейк, соціальні мережі, маніпулятивні технології, дезінформація, обман, кіберзлочинність, аудиторія, вплив, повідомлення, пост, поширення інформації.

Література:

1. Стадник А.Г. Використання пропаганди в процесі інформаційних війн: її сутність, механізми і технології впливу на громадську думку. *Грані*. 2020. Том 20. Вип. 5(145). С. 10–15

2. Тарасов С.Ю. Політична маніпуляція як феномен у політичному аспекті. Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npmaup_2013_4_15.
3. Bienvenue Emily. Computational propaganda: political parties, politicians, and political manipulation on social media. 2020. *International Affairs* 96(2). pp. 525–527

7. Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Пропаганда і маніпуляція як засоби політичної комунікації, їхнє місце у системі комунікативних технологій	5
2	Тема 2. Історія розвитку інституту політичної пропаганди	5
3	Тема 3. Теорії політичної пропаганди (Ч.1)	5
4	Тема 4. Теорії політичної пропаганди (Ч.2)	5
5	Тема 5. Історичні різновиди пропаганди. Ч.1.	6
6	Тема 6. Історичні різновиди пропаганди. Ч.2.	5
7	Тема 7. Особливості та технології політичної пропаганди і маніпулювання	6
8	Тема 8. Маніпуляції на телебаченні	5
9	Тема 9. Психологія політичної пропаганди та маніпулювання	6
10	Тема 10. Контрпропаганда	5
11	Тема 11. Політична пропаганда в сучасній Україні	5
12	Тема 12. Російська пропаганда на сучасному етапі	5
13	Тема 13. Маніпуляції в медіапросторі	5
Разом		68

8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів

Навчальний процес здійснюється за традиційною технологією: лекції, практичні (семінарські) заняття, самостійна робота. Також передбачені письмові роботи.

На лекційних заняттях використовуються головню: словесні методи (розповідь, бесіда, пояснення, лекція, діалог); наочні і практичні методи (ілюстрація, демонстрація, а також презентація); метод синтезу, аналізу, індукції, дедукції тощо. На семінарських заняттях використовуються: дискусія, проблемно-пошуковий, інтерактивний методи тощо. У рамках самостійної роботи застосовуються дослідницькі методи.

Оцінка знань, умінь і практичних навиків студентів з курсу «Пропаганда і маніпуляція» здійснюється за 100-бальною шкалою.

Бали нараховуються за наступним співвідношенням:

- практичні/самостійні тощо – 30% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 30);
- контрольні заміри (модулі) – 20% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 20);
- залік – 50% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 50).

Поточний контроль знань студентів проводять за трьома складовими:

- контроль систематичності та активності роботи студента впродовж семестру;
- контроль за виконанням модульних завдань/контрольних замірів;
- контроль за виконанням завдань самостійного опрацювання.

При контролі систематичності й активності роботи студентів оцінці підлягають:

- самостійна робота студентів;
- відвідування й активність на семінарських заняттях;
- рівень засвоєння знань програмного матеріалу.

Поточний контроль успішності здійснюється за п'ятибальною шкалою: "5" – відмінно", "4" – добре, "3" – задовільно, "2" – доповнення, "1" – коментарі (участь у дискусії). Письмові роботи до окремих тем – 3 бали. Контроль знань за результатами вивчення змістовних модулів оцінюється в 20 балів (по 10 балів за кожний змістовний модуль). Форма підсумкового контролю – залік в кінці семестру. Мінімальна кількість балів для допуску студентів до екзамену становить 26 балів. Якщо студент(-ка) отримує 25 балів і менше, він(вона) екзамен складає по талону № 2.

Максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів із дисципліни, котра завершується заліком, становить за поточну успішність 50 балів. На заліку студент теж може отримати 50 балів.

Поточний контроль та самостійна робота						Сума	Залік
Змістовий модуль 1, 2						50	50
1	2	3	4	5	6...		

1, 2 ... 13 – теми семінарських занять у рамках змістовних модулів.

При оформленні документів за залікову сесію використовується таблиця відповідності оцінювання знань студентів за різними системами.

9. Розподіл балів, що присвоюється студентам

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Національна шкала	Рейтингова шкала	Шкала ECTS	Пояснення
5 (відмінно)	90-100	A	Відмінно
4 (добре)	81-89	B	Дуже добре
	71-80	C	Добре
3 (задовільно)	61-70	D	Задовільно
	51-60	E	Достатньо
2 (незадовільно)	25-50	FX	Незадовільно
	0-24	F	Незадовільно без права перездачі

10. Контрольні питання для підсумкового контролю (заліку)

1. Політична пропаганда: суть, ознаки і специфіка.
2. Пропаганда і маніпуляція співвідношення понять.
3. Пропаганда, агітація і реклама: спільне та відмінне.
4. Особливості політичного маніпулювання.
5. Політична пропаганда в Античній Греції.
6. Застосування пропагандистських технологій в період Стародавнього Риму.
7. Пропаганда в епоху Середньовіччя. Хрестові походи.
8. Роль пропаганди у період Реформації та Контрреформації.
9. Теорія «магічної кулі»: суть та особливості.
10. Г. Лассуел – засновник сучасної теорії пропаганди.
11. Політична пропаганда у працях У. Ліппмана.
12. П. Лазарсфельд і його модель комунікативної дії.
13. Концепція пропаганди Дж. Дьюї.
14. Модель пропаганди Е. Хермана та Н. Хомського.
15. Пропаганда у дослідженнях Ж. Еллюля.
16. Теорія пропаганди Л. Дуба.
17. Е. Бернейс і його вплив на подальший розвиток теорій пропаганди.
18. Пропаганда Наполеона Бонапарта.
19. Британська пропаганда часів I світової війни.
20. Гітлерівська пропаганда.
21. Пропагандистська держава СРСР.
22. Американська пропаганда часів Холодної війни.
23. Пропаганда в фашистській Італії.
24. КНДР: особливості тотальної пропаганди.
25. Російська пропаганда на сучасному етапі.
26. Пропаганда в ісламській державі
27. Пропаганда в Україні.
28. Особливості політичної пропаганди за різних політичних режимів.
29. Методи політичної пропаганди.
30. Функції політичної пропаганди.
31. Маніпулятивні технології: особливості застосування.
32. Маніпулятивні прийоми як складова процесу легітимації політичної влади.
33. Способи захисту від маніпулятивних і пропагандистських технологій.
34. Види політичної пропаганди.
35. Психологія політичного маніпулювання.
36. Контрпропаганда.
37. Чорний піар та пропаганда.
38. Особливості використання політичної пропаганди в програмах політичних партій.
39. Раціональні пропагандистські технології.
40. Роль політичних міфів у поширенні пропагандистських ідей.